THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע ווארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

מאשינען און קוילן

קאנאדע קאן פראדוצירן מאשינען צום פארקויף. דער איצטיקער קריזיס דא, ווי אין אנדערע לענדער, איז ניט א פועל־יוצא דערפון וואס מען קאן ניט פראדוצירן קיין זאכן, נאר, פארקערט, ווייל עס זיינען דא צופיל זאכן, און ס'איז ניטא זיי וואו אפצוזעצן. זאל אבער קאנאדע האבן ביי איצטיקן מאמענט עפעס א נייעם מארק וואו זי זאל קאנען אפזעצן מאשינען אויף וואסערע צען מיליאן דאלאר, וואלט עס געמיינט ארבעט פאר טויזנטער ארבעטער וואס זיינען איצט ארבעטסלאז.

בעת מיר האבן אן איבערפלוס פון מאשינען, מוזן מיר אבער קויפן קוילן אין אויסלאנד. דאס הייסט, קאנאדע האט אייגנטלאך א ריזיקן זאפאס פון קוילן, אבער צוליב געוויסע סבות מוזן באשטימטע טיילן פון לאנד אימפארטירן קוילן, באזונדערס אנטראציט. וועלכן קאנאדע האט ניט.

וואלט עס פאר אונז, ווי עס זעט אויס צו זיין קלאר, געווען א גוטער מסחר צו בייטן אונזערע מאשינען אויף אימעצנס קוילן. ווען יענער האט קוילן צו פארקויפן און וויל קויפן מאשינען. דאס איז פאר אונז א באזונדערס גוטער מסחר אבער, ווען יענער וויל קויפן ביי אונז פאר צען מיליאן דאלאר מאשינען, באצאלנדיק צוויי־דריטל דערפון מיט מזומן געלט, און בלויז איין־דריטל מיט די קוילן, וועלכע מיר דארפן אלצאיינס אימפארטירן, צאלנדיק פאר דעם ווארשיינלאך א העכערן פרייז און אין מזומן געלט.

אבער אין ענטפער אויף אזא סארט פארשלאג מצד דער סאוועט רעגירונג האט אונזער רעגירונג געענטפערט מיט א פאקטישן פארבאט פון סאוועטישע אימפארטן אין לאנד. דאס מיינט: מיר ווערן זיך האלטן מיט אונזערע מאשינען, און זאלן זיי האלטן זיך מיט זייערע קוילן און געלט.

כאטש קאנאדע וועט פון דעם פארבאט ווארשיינלאך מער ליידן ווי סאוועט רוסלאנד, ארט עס אונז אפנים ניט: כאטש אונז ביידע אויגן, אבי יענעם איינע . . .

מר. ריקמאן, מיניסטער פון אינערלאכע הכנסות, גיט אן צוויי סארטן טעמים פאר'ן פארבאט: אלגעמיין מענשלאכע און פאליטישע. לויט די ערשטע זאל עס הייסן, אז סאוועט רוסלאנד באנוצט זיך אין אירע מינען און וואלד ארבעטן מיט געצוואונגענער ארבעט פון פאליטישע פארשיקטע, וועלכע זי עקספלואטירט אוממענשלאך, און וואס דער סאוועטישער לעבנס־שטייגער איז בכלל זייער א נידעריקער. און מיר ווילן דערפאר ניט באנוצן זיך מיט סחורות פראדוצירט דורך אזא עקספלואטאציע. און די פאליטישע טעמים זיינען אין זייער תמצית, אז היות די סאוועט רעגירונג איז א קאמוניסטישע און מיר זיינען קעגן אזא פארם פון רעגירונג, ווילן מיר ניט שטיצן זי מיט אונזער האנדל.

אבער די פראגע פון באשעפטיקונג פון צוואנג־ארבעטער ביי דער פראדוקציע פון קוילן און געהילץ פאר עקספארט איז נאך בשום אופן ניט אויסגעפארשט געווארן, און די ידיעות וועגן דעם באזירן זיך אויף עדות־זאגן פון עדות, וועלכע מען קאן ניט באטראכטן פאר זיכערע. אמווייניקסטנס האבן מיר דאך געמאגט אויספארשן דעם ענין, איידער מיר האבן אנגענומען די נויטיקע מיטלען.

און ווייטער: אויב אונז טוט ווי דאס הארץ פאר'ן גורל פונ'ם סאוועטישן ארבעטער בכלל און מיר קאנען ניט פארטראגן זיין נידעריקן לעבנס־שטייגער אין פארגלייך מיט'ן קאנאדער, וואלטן מיר בכלל ניט געדארפט טאן קיין געשעפטן מיט אייראפייאישע און באזונדערס מיט אזיאטישע לענדער, ווייל אין קיין לאנד איז דאך דער לעבנס שטייגער ניט אזוי הויך ווי אין די שטאטן און קאנאדע. און אט זוכן מיר צו פארבינדן געשעפטן מיט כינע, וואו דער לעבנס שטייגער איז נאך פיל נידעריקער ווי אין סאוועט־רוסלאנד, און וואו אין קאטאזשנער ארבעט ווערן איינגעשפאנט אפילו קליינע קינדער, אונטער באדינגונגען, וואס זיינען זיכער ניט בעסער ווי די באשריבענע תנאים אין די סאוועטישע קאנצענטריר־לאגערן. און מערקווירדיק איז, אז פאר די ערגסטע און אוממענשלאכסטע פארמען פון עקספלואטאציע אין כינע זיינען פאראנטווארטלאך אונזערע אייגענע קאפיטאליסטן, — קאנאדער צוזאמען מיט אמעריקאנער, אייראפייער און יאפאנעזער.

אגב זיינען נאך דא א היבש ביסל אוממענשלאכע באדינגונגען און נידעריקער לעבנס שטייגער נאך אין א טייל קאנאדער אינדוסטריעס, און עס האט געדארפט זיין אונזער חוב צו ערשט פארבעסערן די לאגע ביי אונז אין לאנד גופא . . .

און וואס איז שייך די פאליטישע מאטיוון, וואלטן מיר, זעט אונז אויס, געדארפט פונקט אזוי נעגאטיוו ווי דעם קאמוניזם באטראכטן אויך דעם פאשיזם, וועלכער איז פונקט אזוי פרעמד "דעם גייסט פון בריטישע אינסטיטוציעס". . . און, אויב מיר ווילן ניט טאן קיין געשעפטן מיט סאוועט רוסלאנד צוליב קאמוניזם, וואלטן מיר פונקט אזוי געדארפט איבעררייסן אונזערע האנדלס באציאונגען מיט איטאליע צוליב איר פאשיזם, וועלכער איז דאך פאר אונז ניט ווייניקער געפערלאך, אויב מיר גלויבן באמת אין די "בריטישע פרייהייטלאכע אינסטיטוציעס". . .

און אויב מיר האבן גיט מורא פאר דער פראפאגאנדע פונ'ם פאשיזם האבן מיר אויך ניט וואס מורא צו האבן פאר דער פראפאגאנדע פונ'ם קאמוניזם, וועלכע וועט אגב בשום אופן ניט אפגעשוואכט ווערן בלויז א דאנק דעם, וואס מיר וועלן ניט האנדלען מיט סאוועט רוסלאנד. אלץ וואס מיר דארפן טאן איז, ניט איבערצולאזן קיין באדן פאר דער קאמוניסטישער פראפאגאנדע דורך שאפן דא אזעלכע גינסטיקע באדינגונגען פאר די ארבעטער, אז דער קאמוניזם זאל זיי אין קאפ ניט קריכן . . .

א בלוט־בלבול אין ארץ־ישראל

עס קלינגט אזוי אומגלומפערט די געשיכטע אין "פאלאשטין" וועגן א אידן וואס האט אינמיטן גאס אין אראבישן יפו געשלעפט אונטער זיינע פאלעס פון ברייטן מאנטל צוויי אראבישע קינדער. — קאנטיק מיט פארברעכערישע צוועקן. די מעשה איז אזוי "אומפאכמענעריש" צונויפגעשטרקעוועט געווארן, אז עס ווייזט אויף דעם אמאטאר־כאראקטער פון די אראבישע בלוט־בלבול מאכער.

אבער ווי דער ליגן זאל דא ניט ליגן אויבנאויף, ווייסן מיר לײדער פון ביטערער דערפארונג, אז אזעלכע שקרים מאכן דעם געהעריקן איינדרוק אויף די פינסטערע מאסן, וועלכע זיינען געניגט צו גלויבן די משונה'דיקסטע בלבולים אויף אנדערע מענשן. און אז דאס איז געווען דער ציל פון פאלאשטין, צו מאכן דעם געהעריקן איינדרוק, איז צו זען פונ'ם שרייענדיקן קעפל אויף דעם דאזיקן שטיקל שווינדלערישע נייעס, און באזונדערס דעם אונטערקעפל: "האט דאס צו טאן מיט דער געשיכטע פון בלוט־צאפעניש?"— כלומר'שט א נאאיווע פראגע, וועלכע דארף דערציילן די געשיכטע . . .

ס'איז קיין ספק ניט, אז דער "פאלאשטין" זוכט דא אן אלט־נייעם מיטל אויפצוהעצן די פינסטערע אראבישע מאסן קעגן די אידן. די אראבישע פירער געפינען אפנים אז ס'איז אביסל צו רואיק פאר זיי, און זיי ארבעטן ווידער מיט נייע שקרים אויפצורעגן דעם המון.

און די פראגע איז, ווי אזוי האט די מאכט דערלאזן צו אזא מין פארברעכערישער האנדלונג מצד דער צייטונג? ווייס זי ניט, צו וועלכע ערנסטע רעזולטאטן אזא זאך קאן פירן, אדער ארט עס איר אפשר ניט? . .

זאל די רעגירונג איצט אפלייקענען אדער אפילו באשטראפן דעם רעדאקטאר פון "פאלאשטין" פאר זיין פארברעכערישער באהויפטונג, וועט עס שוין ניט גוט מאכן דעם שאדן. דאס איז פון יענעם סארט שטיינער, וואס, אז מעןווארפט אים אריין, איז אים שווער ארויסצוציען. די רעגירונג וועט בלויז מאכן דעם רעדאקטאר פאר א מארטירער אין די אויגן פונ'ם המון.

דער בלוט־בלבול איז פאר די אידן אן אומגליק, אבער פאר די גויים איז ער א גוואלדיקע דעגראדירונג. עס איז א טראגעדיע און א באזונדער חרפה, ווען דער בלוט־בלבול ווערט דערלאזן אונטער דעם בריטישן פלאג . . .

דער קאמף ארום א אידישן פארלאמענטס־מאנדאט אין רומעניע

(ספעציעל פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

פון א. בוקאווינער

סוף חודש יאנואר, ד. י., איז אין טשערנאוויץ און אין עטלאכע בוקאווינער שטעטלאך פארגעקומען צוגאב־וואלן צו דעם פארלאמענט, נאך דעם, אין זומער 1930 פארשטארבענעם אידישן סאציאליסטישן דעפוטאט, דר. יעקב פיסטינער.

די דאזיקע וואלן האבן געהאט פאר אלע מינדערהייטן וואס לעבן דא אין לאנד, באזונדערס פאר דעם איינמיליאנדיקן אידישן קיבוץ אין רומעניע, א גאנץ באזונדערע באדייטונג און עס לוינט זיך וועגן דעם א ביסל ברייטער אפצושטעלן.

איידער מיר גייען אפשאצן די לעצטע צוגאב־וואלן, מוזן דערמאנט ווערן עטלאכע פאקטן פון די פאריקע פארלאמענט וואלן.

בעת די אלגעמיינע וואלן צום פארלאמענט פון יאר 1929, האבן כמעט אלע מינדערהייטן אין רומעניע געשלאסן וואל־אפמאכן מיט דער רעגירונגס פארטיי, וועלכע איז דאן געשטאנען אונטער דער אנפירונג פון דעם געוועזענעם פרעמיער דר. מאניו.

די רעגירונג מאניו איז דאמאלסט געווען נאר וואס געקומען צו דער מאכט. דאס גאנצע לאנד, וועלכע האט שטארק געקרעכצט אונטער דער ממשלה פון די ליבעראלן, האט פול מיט האפענונג זיך אנגעכאפט אין די הבטחות פון דער נייער רעגירונג, וועלכע האט אין איר מאל ניפעסטאציע פון אלבא־יוליא, צוגעזאגט פולע פרייהייט צו אלע בירגער פון לאנד, ניט פארגעסנדיק דערביי אויך אין די העכער פיר מיליאנען מינאריטעטן, ווען די רעגירונג האט פארזיכערט פרייע אנטוויקלונגס מעגלאכקייטן הן אין

די רעגירונג און די מינדערהייטן — דער פרייגעווארענער מאנדאט נאך דעם פארשטארבענעם אידישן סאציאליסט דר. פיסטינער — די זעלבסטפארטיידיקונג פון די מינדערהייטן — דער וואל־נצחון פון ערשטן מינאריטעטן בלאק.

נאציאנאלער און הן אין קולטורעלער הינזיכט.

די באגייסטערונג פאר דער נייע רעגירונג און דער גלויבן אין איר הבטחות, זיינען דאן ביי א יעדן געווען אזוי שטארק, אז אפילו דער עקזעקוטיוו־קאמיטעט פון דער סאציאל דעמאקראטישער פארטיי אין רומעניע, אונטער דער אנפירונג פון דעם פארשטארבענעם אידישן סאציאליסטישן דעפוטאט דר. יעקב פיסטינער, האט נאך א קורצן ישוב־הדעת באשלאסן צו גיין צו די פארלאמענט וואלן צוזאמען מיט דער רעגירונג, וועלכע די סאציאליסטן האבן דאן געהאלטן פאר געניג כשר אפצושליסן א וואל אפמאך און ארויסצושטעלן סאציאליסטישע קאנדידאטן אויף די זעלבע צעטלען אויף וועלכע די אפיציעלע רעגירונגס פארטיי האט ארויסגעשטעלט אירע אייגענע קאנדידאטן.

דעם זעלבן וועג, וואס עס האבן באטראטען די פירער פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאל דעמאקראטישער ארבעטער פארטיי אין רומעניע, זיינען אויך געגאנגען די פירער פון די נאציאנאלע מינדערהייטן, די אידן, דייטשן, אוקראינער און מאדיארן. עס איז קלאר, אז די שטימען וואס די רעגירונג האט דאן געקראגן ביי די וואלן, סיי מצד די מינדערהייטן און סיי מצד די סאציאליסטן, האט דערפירט צו דעם, אז זי זאל ארויסגיין פון דעם וואל קאמף וועלכן זי האט געפינט קעגן אלע אנדערע רומענישע פארטייען, מיט א גרויסן נצחון, אזוי אז די

מאניר־רעגירונג האט זיך געקאנט שטיצן אין דעם נייעם פארלאמענט אויף א מערהייט פון כמעט ניינציק פראצענט פון אלע מאנדאטן.

אויך די מינאריטעטן האבן דאן, לויט דעם געשלאסענעם אפמאך, געקראגן א ענטשפרעכנדע צאל פון מאנדאטן. די אידן פון טראנסילוואניע האבן געקראגן צוויי מאנדאטן, די אידן פון בעסאראביע איין מאנדאט און די אידן פון בוקאווינע, וועלכע האבן געזאלט קריגן צוויי מאנדאטן, האבן אין דער ווירקלאכקייט באקומען איין מאנדאט, ווארום דאס צווייטע אידישע מאנדאט האט די רעגירונג געגעבן דעם דערמאנטן סאציאליסט דר. יעקב פיסטינער, וועלכער איז ארויסגעטראטן אלס קאנדידאט פון דער סאציאליסטישער פארטיי און ניט אלס איד.

דער דאזיקער אומשטאנד, וואס דר. פיסטינער האט קאנדידאטירט אלס סאציאליסט און ניט אלס איד, האט ניט אפגעהאלטן דער רעגירונג פון צושרייבן דעם דר. פיסטינער אויף דעם חשבון פון די צוויי אידישע מאנדאטן, וואס די בוקאווינער אידן האבן געזאלט באקומען לויט דער פראפארציע.

נאך דעם טויט פון דר. פיסטינער, בעת די רעגירונג האט אויסגעשריבן נייע וואלן, איז די פראגע פונ'ם צווייטן אידישן מאנדאט אין בוקאווינע געווארן ווידער אקטועל.

די רעגירונג, וועלכע וואלט באדארפט לכל הדעות שטיצן א ריינע אידישע קאנדידאטור, ווייל דער פריי געווארענער מאנדאט האט שטענדיק באלאנגט צו אידן, האט זיך געמאכט ניט וויסנדיק. אדרבא, די רעגירונג האט געגעבן אנצוהערן, אז אפילו די קאנדידאטור פון א אידישן סאציאליסט איז איר ניט אינגאנצן ניחא, און זי איז געווארן א ביסל ווייכער ערשט דאן, ווען די סאציאל דעמאקראטישע פארטיי האט באשלאסן צו קאנדידירן ניט קיין אידישן סאציאליסט נאר א סאציאליסט, און אמת'ן רומענער.

אט די דאזיקע שטעלונג פון דער רעגירונג צו די איבערגענומענע התחייבות'ן לגבי אידן פון איין זייט און דאס ניט דערפילן פון א גאנצער ריי אנדערע פארשפרעכונגען וואס זי האט געגעבן צו די נאציאנאלע מינדערהייטן פון דער צווייטער זייט, האט דער פירט צו דעם, אז די מינדערהייטן וואס לעבן אין דער בוקאווינע, זאל ביי די איצטיקע צוגאב־וואלן אויפנעמען א קאמף קעגן דעם קאנדידאט, וואס עס שטיצט די רעגירונג און אויך קעגן די קאנדידאטן פון אלע אנדערע רומענישע פארטייען.

די אידן, אונטער דער אנפירונג פון סענאטאר דר. מאיר עבנער, די אוקראינער און די דייטשן, האבן געשלאסן א וואל־בלאק און זיי האבן זיך קעגנזייטיק מתחייב געווען, צו קעמפן אין איינעם פאר די רעכט פון די מינדערהייטן, ניט נאר ביי די איצטיקע וואלן, נאר אויך להבא.

— די פירער פון די מינדערהייטן האבן אין זייערע קאמוניקאטן קלאר געזאגט, אז קיין איינציקע פון די רומענישע פארטייען, ווען די מינדערהייטן האבן ביז איצט געשטיצט און אויף וועמען זיי זיי האבן זיך סומך געווען, האבן ניט דערפילט זייערע פרימיטיווסטע הבטחות לגבי די מינדערהייטן דא אין לאנד און עס בלייבט פאר זיי — פאר די מינדערהייטן הייסט עס — נאר אפן דער איינציקער וועג, צו נעמען דעם גורל אין אייגענע הענט.

דער וואל קארטעל פון די מינדערהייטן, האט ארויסגערופן גרויס אומצופרידנהייט אין די אפיציעלע רעגירונגס קרייזן. — דער אינערן מיניסטער מיהאלאקע, האט געלאזט רופן צו זיך דעם פירער פון די דייטשן און ער האט אים געגעבן אנצוהערן, אז עס איז ניט גלייך וואס די מינדערהייטן ארגאניזירן זיך און דערביי האט ער ניט געשפארט מיט באשולדיקונגען און אנפאלן קעגן די מינדערהייטן.

עס האבן זיך אויך געפונען א גאנצע ריי פון מה־יפית־אידן, אדער די אזוי גערופענע "איינגעשריבענע אידן" דאס זיינען יענע יאהודים, וואס זיינען פארשריבן אלס רומענער און באלאנגען צו די רומענישע פארטייען. אט די אהבתי־את־הפריץ־אידן, האבן אויפגעהויבן א שרעקלאכן ויצעקו דערהערנדיק וועגן דער גרינדונג פון דעם מינדערהייט בלאק, זיי האבן אויך ניט געזשאלעוועט מיט בלבולים און רכילות'ן קעגן דעם איניציאטאר פון דעם בלאק, דר. מאיר עבנער, וועמען זיי האבן באשולדיקט ניט מער און ניט ווייניקער ווי אין פאראט קעגן דער מלוכה. אבער אלע די מסירות און רכילות'ן האבן ניט אפגעשראקן, ניט דעם דר. עבנער און ניט די פירער פון די דייטשן און אוקראינער, וועלכע האבן סוף כל סוף געבילדעט דעם בלאק פון די מינאריטעטן און געמיינזאם ארוים אין דעם קאמף אויף אפצוהיטן די רעכט פון די מינדערהייטן.

אין דעם קאמוניקאט וואס סענאטאר דר. עבנער האט ארוים געלאזט צו דער אידישער באפעלקערונג, ווערט געזאגט: אז אלע פארטייען, וואס קומען פארלאנגען אידישע שטימען האבן ניט קיין רעכט דאס צו טאן, ווארום אלע פארטייען האבן שוין רעגירט און אלע האבן בנוגע די אידן ניט געהאלטן זייערע הבטחות, פאר די אידן בלייבט דעריבער נאר דער איינציקער וועג פון צונויפשליסן זיך אין קאמף מיט אלע אנדערע מינדערהייטן וואס לעבן דא אין לאנד און וועמעס אינטערעסן עס ליגן אויף דער זעלבער אינערפאליטישער ליניע ווי די אינטערעסן פון די אידן.

אז דער געשאפענער בלאק האט געפונען דעם געהעריקן רעזאנאנץ ביי אלע מינדערהייטן איז צו זען פון די לעצטע פארלאמענט וואלן, וואס זיינען דא פארגעקומען סוף יאנואר ד. י. דער קאנדידאט פון די מינדערהייטן, דר. שקראבא, איז דערוויילט געווארן מיט א גרויסער מערהייט און די אנדערע פינף קאנדידאטן, בתוכם דער קאנדידאט וועלכן עס האט געשטיצט די רעגירונג, האבן געליטן א גרויסע מפלה.

וועט די רעגירונג לערנען פון דער לעצטער מפלה און זי וועט ענדלאך רעווידירן איר שטעלונג לגבי די מינדערהייטן און באזונדערס לגבי דער אידישער מינדערהייט דא אין לאנד? . . .

דאס וועט די צוקונפט ווייזן.

טשערנאוויץ, פעברואר, 1931.

"איטא".

פורים אין ארץ־ישראל

(א פאר שטריכן)

פון ז. קאטלער, ירושלים

אן ארימע, א זייער ארימע איז אונזער הייליקע לאנד, ארץ־ישראל!

ארים אין א גנייענדיקער אידישער באפעלקערונג, אין גרויסע אידישע קאפיטאלן, אין אמת'ע הארציקע פרייען, אין קולטורעלע גוטע שכנים, אין גערעכטע מושלים און — לויט סער סימפסאנ'ס באהויפטונג — אויך אין גענוג קולטיווירבארן באדן . . .

דאגעגן איז זי אבער רייך אין גייסט און נאך מערער רייך איז זי, טאקע ז י י ע ר רייך אין טעג פון פרייד און מאמענטן פון באגייסטערונג.

און די אזוי אפטע פרייד און באגייסטערונג געבן איר דער הויפט די אידישע ימים־טובים.

ווייל ס'איז ניטא איצט שוין מער קיין לאנד אויף גאר דער וועלט, וואו דער אידישער יום־טוב זאל אזוי שטריינג אפגעהיט ווערן — ווייניקסטנס בפהרסיה — און זאל אזוי עכט אידישלאך געפייערט ווערן ווי אין אונזער ארץ־ישראל.

אפילו דער גאר קלענסטער, ניט באדייטנדער און כמעט "חול"־דיקער יום־טוב, ווערט אין ארץ־ישראל געהיט שטרייננגער און געפייערט פריידיקער און נשמה'דיקער אלס דער גרעסטער, וויכטיקסטער און הייליקסטער אידישער יום־טוב ווערט געהיט און געפייערט אין גלות.

שוין אפגערעדט פון די גרעסטע און וויכטיקסטע אידישע ימים־טובים.

דער זעלבער באלשעוויק, וועלכער האט אין רוסלאנד ארעסטירט און שטריינג באשטראפט פאר היטן שבת, ער זעלבסט מוז מיט איינעם ווילן דא, אין ארץ־ישראל, רוען דווקא נ א ר שבת און יום־טוב.

א בריה האט ער?

אז שבת און יום־טוב איז די פאבריק און געשעפט געשלאסן, "פרדס" און גארטן זיינען געשפארט!

און אפילו די גאר קליינע, ניט באדייטנדע און איבער האלב וואכעדיקע ימים־טובים, אט ווי, למשל, בכורים, חמשה עשר בשבט און פורים!

פאר "בכורים" — איז אין גלות ניטא ניט קיין פלאץ און ניט קיין אורזאכע.

"ט'ו באב" — האט מען אין גלות שוין לאנג, לאנג פארגעסן, אפילו אין די פרומע און גאטספארכטיקע קרייזן.

"חמשה עשר בשבט" — איז מען דארט "מכבד" מיט א טרוקענער פייג. און פורים?

אט דעם דאזיקן אמאל אזוי אידיש פריילאכן און פאלקסטימלאך הארציקן און זיסן יום־טוב, קומט מען שוין דארט אפ מיט בלויז א האניק־טייגל צו גאר אן ארימען המן־טאש.

אפילו אויך דארט אין גלות, וואו מען נעדיינקט נאך זיין אמאליקע פראכט, גלאנץ און פרייד, —אפילו דארט ווערט ער איצט געפייערט מיט בלויז א זאטע אבער עכט וואכעדיקער "סעודה", אי דאס ניט אין איבעריק פילע אידישע הייזער.

פורים איז שוין דארט ניט מער דער זיסער יום־טוב פון פריי פארברייננגען און הוליען "עד דלא ידע", נאר גאר דער יום־טוב פונם פרעסערישן מאגן . . .

גאנץ אנדערש אבער איז דער שיקזאל אפילו פון אט די דאזיקע "נישטיקע" איבער האלב וואכעדיקע ימים־טובים אין אונזער לאנד, אין ארץ־ישראל.

דא, אינ'ם לאנד פון אונזער נאציאנאלער אויפלעבונג אויף אונזער נאציאנאלן באדן, און וואו די ערד־ארבעטער, די . . .

שפייזער פון'ם לאנד זיינען ניט אזוי יאנעק און פריץ, נאר אידישע חלוצים און חלוצות, — דא לעבן אויף צוזאמען מיט דעם פאלק אויך זיינע בעסטע, שענסטע און הייליקסטע טראדיציעס, מנהגים און זיטן, זאגאר די יעניקע, איבער וועלכע די אידן אין גלות, אפילו די בעסטע און איבערגעבנסטע, האבן זיך שוין לאנג פארגעסן, טאקע צוליב דער אזוי שרעקלאכער ווירקונג פונ'ם שווערן גלות.

"חמשה עשר בשבט" און די אזוי לאנג פארגעסענע "בכורים" זיינען דא, דער הויפט אויפ'ן נאציאנאלן באדן, די שענסטע און גייסטרייכסטע קינדער ימים־טובים געווארן. ס'איז שוין געמאכט געווארן א פארזוך, אין עמק יזרעאל, צו אויפלעבן אויך דעם יום־טוב פון "ט'ו באב", אלס קינדער יום־טוב.

און פורים?

ניט בלויז אין דער אזוי יונגער און ריין אידישער תל־אביב, אבער אויך אין די האלב באנייטע און האלב אור־אלטע ירושלים, חיפה און טבריה, — אומעטום! אין אלע אידישע צענטערן און ישובים איבער גאנץ ארץ־ישראל, אין דארף ווי אין שטאט, ווערט דער פורים יום־טוב געפייערט מיט פיל, פיל מערער פאראד, גייסט און פרייד, אלס ער איז ווען געפייערט געווארן אין גלות, אפילו אין די ריין אידישע צענטערן און אין די בעסטע "אמאליקע צייטן".

און האט איר דעם גרויסן פארגעניגן, מען מעג אפילו זאגן: דאס גרויסע גליק צו ביילעבן דעם ארגאניזירטן פורים קארניוואל אין תל־אביב, אדער די ניט ארגאניזירטע, און דעריבער נאך שענערע און פריידיקערע, פורים מארשן פון די אידישע מאסן אין ירושלים, חיפה, טבריה און ד. ג. דאן זעט איר בחוש ווי אזוי דער נשמה'דיקער ברען פון אונזער אויפלעבונגס־אידעאל און זיין פארוווירקלאכונג, האט צעשמאלצן און געבראכן דאס גלות־אייז, וואס האט באלד צוויי טויזנט יאר נעדריקט און געשטיקט אונזער ברענענדיקע לוסט צו פרייד, אונזער שטארקן לעכצן צו פרייהייט און זעלבסטשטענדיקייט, און אונזע גלענצנדע טעטיקייט צו פארברייננגען און זיך פרייען ווי פרייע מענשן.

די שמחה אין ארץ־ישראל לכבוד פורים איז ניט סתם א שמחה "לכבוד יום־טוב", לכבוד דעם וואס דו קאנסט ארוים אין גאס אריין מיט א מאסקע, ווערנד אין שטוב ווארט אויף דיר א זאטע פורים'דיקע סעודה . . .

דאס איז א שמחה פון א זיבן טויזנטער געפאנגענעם און אין קייטן געקאוועטן פאלק, וואס האט זיך ענדלאך באפרייט פון זיין תפיסה און פון די קייטן, און ס'יאגט זיך צו אויפזוכן און נעפינען זיין פארלארן גליק.

דעריבער איז דא דער יום־טוב פורים אזוי ענג פארבונדן מיט דעם גאולה־געדאנק און מיט דער ארבעט פאר גאולת־הארץ, וועלכער איז דער פונדאמענט פון גאולת־העם.

און דעריבער איז דא די שמחת פורים אזוי אלגעמיין ברוינזנד, אזוי נשמה'דיק שיין, אזוי הארציק זיס.

פורים'דיק'עס

(פעליעטאן)

פון ב. ריס גוסין

צום צוויי טויזנט, צוויי הונדערט און אכט און אכציקסטן מאל גראגערט דאס אידישע פאלק היינט המנ'ען.

א דאנק דעם גרויסן נס וואס אסתר'ן האט זיך אזוי געראטן איינצוגעבן צו "וועמען" דעם מלך פון הונדערט און זיבן־און־צוואנציק מדינות, וועמעס פרעמיער מיניסטער עס האט ניט אנדערש געוואלט, ווי נאר צו פארטיליקן דאס ארימע פאלק ישראל, און דער סוף איז געווען, ווייסט איר דאך וואס, אדרבא פוילט זיך ניט, כאפט זיך אריין אין א שול און הערט לייענען מגילת אסתר, און אויב אייך איז שווער צו פארשטיין אין די שווארצע פינטעלאך, טא כאפט זיך אריין אין א "סינאגאג", וועט איר הערן ווי דער רעווערענד וועט האלטן אין "פלייין" אידיש, און ערד, אזא "ספיטש":

"ליידיס ענד דזשענטלמען — שוועסטער און ברידער, — די סוירמאן פון היינטיקן איוונינג איז דיפרענט פון אלע סוירמאנס פון א גאנץ יאר. היינטיקן איוונינג סעלעברייטן מיר דעם מיראקל פון פורים. פורים, ליידיס און דזשענטלמען, איז ביי אונז א גרויסע האלידיי וואס מיר דארפן סעלעברייטן זייער העפי, ביקאז מיר זיינען געסייפט געווארן פון א גרויסן פאגראם, אזוי ווי עס טרעפט אין פאלאנד, רומעניע, אדער, ווי א מאל אין קעשענאוו. די סטארי איז געווען אזוי:

"עס איז געווען אמאל א קינג, האט ער געהייסן אחאשווארוש. ער איז געווען דער קינג פון 127 קאנטרים. האט ער געהאט א פריים־מיניסטער, איז ער געווען א גרויסער סאנאוואגאן, פונקט ווי פילסודסקי, אדער ווי היטלער, אדער ווי די פריים־מיניסטערס פון רומעניע, אונגארן אדער עסטרייך. דעם פריים־מיניסטער האט געהייסן המן. האט ער זייער ניט געגליכן די אידן און ער האט איינגערעדט זיין קינג אחאשווארוש, אז די אידן זיינען זייערע גרעסטע ענעמיס און ער האט אים אדרווייזט, אז מען זאל אויס־קוילן אלע אידן מיט די ליידים און מיינד יו, אפילו די בייבים. און עווריטינג איז שוין געווען רעדי פארן גרויסן פאגראם אויף אונזערע פור בראדערס און סיסטערס. מיר האבן אבער א גוטן גאט אין העווען, וועלכער האט געוואטשט די סיטואישאן, האט ער צוגעשיקט דער קווין ושתי א "באיל" אויפן שטערן, און דער קינג האט מער ניט

געקערט פאר איר און ער האט געוואלט האבן אן אנדער קווין. א נייע קווין אקאר־דינג זיין טייסט.

"האט גאט, ליידיס און דזשענטלמען, צוגעשיקט א גרויסן צדיק, מר. מארדכע, האט ער געהאט א ניס, אסתר האט זי געהייסן, איי טעל יו, שי וואז א ביוטי, האט מען זי אויסגעשמירט מיט אויל, מען האט מאיר אפגעטרימט איר פייס אין א ביוטי פארלאר, און זי האט אויסגעזעען ווי א דאל, און זי איז אוועק בעט־פאר יענעם קינג. אפקארס זי האט גע־וואוסט ווי צו עקטן, זי האט געוואוסט אירע ביזנעס אז זי דארף סייפן די טשילדרען אף איזראעל, האט זי געטרייעט צו געפעלן ווערן אים, און בעליוו מי, זי האט געמאכט א גוטן דזשאב. זי האט אים געוועמפט און זי האט אים גוט אריינגענומען אין אירע הענט און א דאנק איר, זיינען אלע אידן געסייפט געווארן פון א טעריבל סיטואיישאן — פון טויט, און די קינג אחאשווארוש איז געווען זייער קריזי פאר אסתר, און זי האט ביי אים אויסגעפירט עווריטינג. און די ענד איז געווען, אז דער קינג האט ארויסגעגעבן אן ארדער, אז מארדכע דער צדיק זאל רייטן הארס־בעק און דער פריים־מיניסטער, המן, זאל פירן דעם הארס פארן ברידל און, אז מען זאל נאכדעם אויפהיינגען המנ'ען מיט זיינע צען זין, די אנטיסעמיטס, אויף איין ראפ, אויף איין תליה, אזוי ווי מען היינגט ביי אונז אויף א מוירדער, און דערפאר לייידים ענד דזשענטלמען דארפן מיר זיין העפי, און סעלעברייטן די גרויסע האלידיי — פורים. איימען!"

* * *

איצט אז מיר זיינען שוין קלאר וועגן דעם נס פורים, און מיר ווייסן פון וואנען עס האט זיך ביי אונז אידן גענומען די טראדיציע פון גראגערן, איז שוין פאר אונז זייער פארוואס מיר זיינען אזעלכע גלענצנדע גראגערס. גראגערנדיק 2288 יאר, האבן מיר זיך אזוי גראגערנדיק איינגעגראגערט, אז אלצדינג גייט שוין ביי אונז ווי גע'גראגערט.

פארזוכט נאר א איד אביסל גרינע ציבעלעס, א פאר רעטעכלאך, אביסל בר דיקעס און א פאר קארטאפל, הויבן מיר אן צו גראגערן אז די אידישע קאלאני־זאציע איז א ריזיקער דערפאלג, אז דאס אידישע פאלק האט שוין אויסגעלייכט זיין הארבאטע פלייצע, און עס שטייט

שוין אויף זיינע איינענע פיס, אויף א פעסטן באדן, און שלאגט טיפע ווארצלען.

נעמט זיך נאר אן א חסיד מיט מוט אין ארץ־ישראל און ער גייט ארוים מיטן טלית קטן אויף זיך (ווי א שומר די בהמה זאל אים חלילה ניט א בריקע טאן) און ער מעלקט אוים עטלאכע גלעזער מילך פון זיין בהמה, הייבן מיר אן צו גראגערן, אז אונזער עם ספר איז פראדוקטיוו, סע קערט וועלטן, עס מעלקט שוין בהמות אליין, און ווער שמועסט, אז א בהמה קעלבט זיך ערגעץ ביי א אידישן ערד־ארבעטער איז הימל עפן זיך! דאס אידישע פאלק איז גליקלאך געווארן, און דאס גאנצע אידנטום יובלט און גראגערט.

מאכן עטלאכע אינגלאך א פאראיין, הייבן זיי אן צו גראגערן, אז זייער פאראיין איז ניט אנדערש ווי "א שטאלץ פארן גאנצן אידנטום".

פארזאמלען זיך עטלאכע ווייבער ערגעץ אין א הויז, און זיי טרינקען אוים א גלעזל טיי, מוז וועגן דעם די גאנצע וועלט וויסן, און זיי הייבן אן צו גראגערן מיט דאס גרעסטע גראגעריי, ווי נאר ווייבער קאנען! גליזיט א וועלט־פראבלעם! אפגעשאפן דעם וועלט־קריזיס! געטרונקען טיי און "געספיטשט"!

גראגעריי, וואלט איך געזאגט, האט זיך ביי אונז אידן אנטוויקלט צו א ספעציאליטעט. וואו נאר א סאסייטי, אן ארגאניזאציע, א שול, א פאראיין, א לאדזש, א חברה, האלט מען אין איין גראגערן. עס גראגערט דער פרעזידענט, דער וויצע־פרעזידענט, די סעקרעטארן, "די סיק וויזיטינג קאמיטעס", די "אינוועסטיגיישאן קאמיטעס" און יעדער מיטגליד באזונדער. אלצדינג גראגערט.

פון אונזערע פאליטיקער און רעדל פירער איז דאך שוין אפגערעדט. זיי זיינען דאך מייסטערהאפטע גראגערס. אוי קאנען זיי צו מלאכה! הלואי וואלטן זיי זיך געקאנט אזוי אויסצייכענען אויף אנדערע, וויכטיקערע, מער ממשות'דיקע געביטן . . .

פונקט אזוי ווי אונזערע פאליטיקער, צייכענען זיך אויך אוים, אויפן געביט פון גראגעריי, אונזערע קולטור־טוער און פארשיידענע אנדערע טוער און נאכפאלגער, אויף יעדן געביט, אויף דער אידישער גאס . . .

לאבן
איז געזונט!
איר וועט געזונט לאכן
אויף
דעם קולטורעלן
פאלקס
קאנצערט
מיט די גרויסע קינסטלער
אביגדור פעקער
פון דער וועלט בארימטער "הבימה"
טרופע
מישא ראפעל
באליבטער אמעריקאנער געניאלער
בינע קינסטלער
אין א פראגראם פון
אימפראוויזאציעס, חסידישע,
ציגיינערשע און פאלקס
געזאנג.
דעמאנסטרירנדע רעציטאציעס
קאמעדיעס
שפאסן, שפריצן און שארושן
זונטאג, מארט 8טן
8.45 אוונט
אין
קווינס טעאטער
איינלאדונגס קארטלאך צו באקומען איצט ביי די מיטגלידער פון איד. נאצ. ארב. פארב. בר. 20.